

+२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या अंमलबजावणीमध्ये आवश्यक सुधारणा करणे, नियंत्रण ठेवणे व गुणवत्तेचा सातत्यपूर्ण मागोवा घेणे यासाठी गुणवत्तापूर्ण अंमलबजावणी व सुधारणा सुनिश्चित करण्याच्या उद्देशाने तालुका व राज्यस्तरावर व्यवस्थापन समिती गठित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग,
शासन निर्णय क्र. व्हिओसी २६२५/प्र.क्र. ९८/कौ-२

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई - ४०००३२.

दिनांक : ०३ ऑक्टोबर, २०२५

- संदर्भ:-** १) केंद्र शासनाचे Extraordinary, Part-१, Section २ Ministry of finance (Department of Economics Affairs) Notification, New Delhi, date.२७/१२/२०१३.
- २) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२०१७/प्र.क्र. १५७/व्यशि-४, दि. १०/०५/२०१८
- ३) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२०२३/प्र.क्र. १४/कौशल्य -२, दि. २०/०६/२०२३.
- ४) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२०२३/प्र.क्र. १४/कौशल्य -२, दि. २४/११/२०२३.
- ५) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२०२४/प्र.क्र. १५/कौशल्य -२, दि. १५/०२/२०२४.
- ६) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२०२३/प्र.क्र. १४/कौशल्य -२, दि. ०६/०६/२०२४.
- ७) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२०२३/प्र.क्र. १४/कौशल्य -२, दि. ३०/०५/२०२५.
- ८) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२६२५/प्र.क्र. ६२/कौशल्य -२, दि. ०७/०७/२०२५.
- ९) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी -२६२५/प्र.क्र. ६२/कौशल्य -२, दि. ०३/१०/२०२५.

प्रस्तावना:-

सन १९६४ मधील डॉ. कोठारी आयोगाच्या शिफारशीनुसार अधिकाधिक युवकांना विविध व्यवसायांचे प्रशिक्षण देण्याच्या दृष्टीने, रोजगार/स्वयंरोजगार करण्यास प्रवृत्त करावे, जेणेकरून महाविद्यालयीन शिक्षणाकडे जाणारा लोंढा थांबवावा या उद्देशाने १९७८-७९ पासून राज्यात

व्यवसाय विषयांची ३०% व्याप्ती असलेले, +२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रम सुरु करण्यांत आले. इयत्ता १२ वी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांनी स्वयंरोजगार करावा व ते शक्य नसल्यास पुढील शिक्षण सुरु ठेवावे असा दुहेरी हेतू या योजनेमध्ये आहे. सद्यस्थितीत तांत्रिक / वाणिज्य / कृषी / मत्स्य या गटातील एकूण १६ द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रम राबविण्यात येतात. सदर अभ्यासक्रम इ.११ वी व इ.१२ वी स्तरावर राबविण्यात येतात.

केंद्र शासनाच्या वित्त मंत्रालय (आर्थिक कार्य विभाग) यांच्या संदर्भ क्र. (१) येथील दिनांक २७.१२.२०१३ रोजीच्या अधिसूचनेनुसार ५ वर्षात सर्व अभ्यासक्रम हे National Skill Qualification framework (NSQF) सुसंगत असणे बंधनकारक आहे, त्यानुसार विभागाच्या संदर्भ क्र. (३) येथील दि.२०.०६.२०२३ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये राज्यात सद्यस्थितीत सुरु असलेल्या +२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमाऐवजी NSQF प्रमाणे सुसंगत करून नविन अभ्यासक्रम शैक्षणिक सत्र २०२४-२५ पासून सुरु करण्यास मान्यता देण्यात आलेली होती. तसेच +२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमाऐवजी राष्ट्रीय व्यवसाय आराखड्याप्रमाणे (NSQF) नवीन अभ्यासक्रमाची अंमलबजावणी करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्वे व सुधारित मानकांना संदर्भ क्र.(४) येथील दिनांक २४.११.२०२३ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली.

+२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रम NSQF पुनर्रचित द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमांची अंमलबजावणी अधिक प्रभावी होण्याच्या दृष्टीने संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखाली संदर्भ क्र.(५) येथील दि. १५.०२.२०२४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये समिती गठित करण्यात आली आहे. +२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रम NSQF रुपांतरीत व्यवसाय अभ्यासक्रम शैक्षणिक सत्र २०२४-२५ ऐवजी २०२५-२६ पासून सुरु करण्यास संदर्भ क्र.(६) येथील दि.०६.०६.२०२४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली होती. तथापि, संदर्भ क्र.(७) येथील दि. ३०.०५.२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सद्यस्थितीत अस्तित्वात सुरु असलेल्या द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमांना शैक्षणिक सत्र २०२७-२८ पर्यंत मुदतवाढ देण्यात आलेली आहे, तसेच ज्या संस्थांनी नविन / अधिकच्या तुकड्यासाठी ऑनलाईन प्रस्ताव सादर करण्यात आलेले आहेत, त्या संस्थांना शैक्षणिक सत्र २०२५-२६ पासून NSQF रुपांतरीत नविन व्यवसाय अभ्यासक्रम सुरु करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

तसेच विभागाच्या संदर्भ क्र.(८) येथील दि.०७/०७/२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये +२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या नवीन संस्था व अधिकच्या तुकड्यांना कायमस्वरूपी विना अनुदान तत्वावर व्यवसाय अभ्यासक्रम सुरु करण्यासाठी त्रैवार्षिक शुल्क आकारण्यास मान्यता देण्यात आली होती. तथापि, संदर्भ क्र. (९) येथील दि.०३/१०/२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये शुल्क आकारणीमध्ये सुधारणा करून वार्षिक शुल्क आकारण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

याअनुषंगाने +२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या अंमलबजावणीमध्ये आवश्यक सुधारणा करणे, नियंत्रण ठेवणे व गुणवत्तेचा सातत्यपूर्ण मागोवा घेणे यासाठी

गुणवत्तापूर्ण अंमलबजावणी व सुधारणा सुनिश्चित करण्याच्या उद्देशाने तालुका व राज्यस्तरावर व्यवस्थापन समिती गठित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

+२ स्तरावरील द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या अंमलबजावणीमध्ये गुणवत्तापूर्ण अंमलबजावणी व सुधारणा सुनिश्चित करण्याच्या उद्देशाने द्विलक्षी व्यवसाय अभ्यासक्रमांसाठी तालुका स्तरावर व राज्यस्तरावर खालीलप्रमाणे व्यवस्थापन समिती गठीत करण्यात येत आहे.

तालुका स्तरावरील समिती

अ.क्र.	पद	समितीमधील पद
१	तहसिलदार	अध्यक्ष
२	गटशिक्षण अधिकारी	सदस्य
३	शासन नामनिर्देशित अशासकिय सदस्य	सदस्य
४	शासन नामनिर्देशित अशासकिय सदस्य	सदस्य
५	प्राचार्य, संबंधित महाविद्यालय	सदस्य सचिव

उपरोक्त समितीमधील शासन नामनिर्देशित अशासकिय सदस्याची नेमणूक जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी यांच्याशी सल्लामसलत करून अध्यक्षांनी करावी.

राज्यस्तरीय समिती

अ.क्र.	पद	समितीमधील पद
१	मा. मंत्री, कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता	अध्यक्ष
२	अ.मु.स. / प्र.स./ सचिव कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
३	संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई	सदस्य
४	शासन नामनिर्देशित अशासकिय सदस्य	सदस्य
५	शासन नामनिर्देशित अशासकिय सदस्य	सदस्य
६	संचालक, महाराष्ट्र राज्य कौशल्य, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण मंडळ	सदस्य सचिव

२. तालुकास्तरीय समितीने +२ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या अंमलबजावणीमध्ये येणाऱ्या अडचणी व त्याअनुषंगाने करावयाच्या आवश्यक सुधारणा याबाबतचा अहवाल जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी यांच्यामार्फत संचालनालयास सादर करावा.

३. तालुकास्तरीय समितीकडून प्राप्त होणाऱ्या अहवालास अनुसरून धोरणात्मक सुधारणा करण्याबाबतचे प्रस्ताव संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई यांनी राज्यस्तरीय समितीस सादर करावेत.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या सांकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्यांचा सांकेतांक २०२५१००३१६१३२३१२०३ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(प्रदीप सा. शिवतरे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उप मुख्यमंत्री (नगर विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. उप मुख्यमंत्री (वित्त विभाग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.अध्यक्ष, विधानसभा, महाराष्ट्र राज्य, विधान भवन मुंबई.
६. मा.सभापती, विधानपरिषद, महाराष्ट्र राज्य, विधान भवन मुंबई.
७. सर्व मा. मंत्री, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
८. सर्व मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
९. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधान भवन, मुंबई
१०. सर्व विधानमंडळ सदस्य, महाराष्ट्र राज्य, विधान भवन, मुंबई.
११. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१२. अपर मुख्य सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१३. अपर मुख्य सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. सर्व विभागीय आयुक्त,
१५. संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१६. सर्व जिल्हाधिकारी
१६. सर्व विभागीय शिक्षण उप संचालक, (शालेय शिक्षण विभाग), (संचालनालयामार्फत)
१४. सर्व तहसिलदार
१५. सहसंचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण, प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई / नाशिक/ पुणे/ औरंगाबाद/ अमरावती/ नागपूर (व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयामार्फत)
१६. संबंधित जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी, (संचालनालयामार्फत)
१७. सर्व +२ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम राबविणाऱ्या, शासकीय, अशासकीय अनुदानित व अशासकीय विनाअनुदानित संस्था.
१९. निवड नस्ती. (कौशल्य-२).